ΛΟΥΛΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ

«Η πόλη» από την Πειραματική Σκηνή της «Τέχνης»

Γράφει η ΗΡΩ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝ ΜΠΟΡΟΥΜΕ νά μιλήσουμε γιά πρωτοπορία στό χώρο τού νεοελληνικού μας θεάτρου, τήν πρώτη καί ριζοσπαστικότερη θέση κατέχει άδιαφιλονίκητα ή ποιητική ρεαλιστική φαντασία τής Λούλας Άναγνωστάκη. Ή «Πόλη» είναι τό πρώτο της έργο, πού πρωτοπαρουσίασε στό Θέατρο Τέχνης τού Καρόλου Κούν, μιά δεκαεπταετία νωρίτερα. Ή σημερινή παράσταση τής Πειραματικής Σκηνής τής «Τέχνης», πιό ώριμη σέ κατανόηση τών βαθιών ύπαινιγμών τής συγγραφέως, μετά τό πολιτικό καί κοινωνικό καταστάλαγμα πού έχει μεσολαβήσει, δικαιώνει τόν έφιαλτικό προβληματισμό καί τήν εύαισθησία τής τραγικής ποίησης τής Λούλας Άναγνωστάκη.

Τήν «Πόλη» άπατελούν τρία άνεξάρτητα μονόπρακτα μέ διαφορετικό θέμα, πού τό συγγενές ψυχογραφικό τους κλίμα τά συνδέει σέ άρρηκτη ένότητα. Χώρος τους ή Θεσσαλονίκη, ύγρή καί βροχερή στή «Διανυκτέρευση» καί τήν «Πόλη», λουσμένη στή λιακάδα στήν «Παρέλαση». Χρόνος ή μετακατοχική Ελλάδα τής άνασφάλειας, τού τρόμου, τής φυγής καί τής έφιαλτικής μνήμης. Ή συγγραφέας μέ τά διαπεραστικά ποιητικά της μάτια κρίνει τίς χαίνουσες πληγές τού έθνικού πολέμου καί τού έμφύλιου, βυθομετράει τούς άθέατους ψυχικούς τραυματισμούς σέ άνθρώπους καί άθώα παιδιά, χαρτογραφεί τή ρευστότητα τού κοινωνικού χώρου καί τά καταγράφει όλα. Τό αίσθημα τής μοναξιάς, τό σπάσιμο τής ψυχικής ισορροπίας, τούς όνειρικούς έφιάλτες, τόν μεταφυσικό τρόμο τής έμπειρίας, τίς τύψεις, τήν άπογοήτευση, τή νοσηρότητα, τήν άπελπισία, τήν άπειλή, τό άβέβαιο μέλλον, τήν έλλειψη πίστης καί άξιών.

Τρεις γενιές μέ σπασμένους τούς ψυχικούς καί πολιτιστικούς δεσμούς μοιάζονται τήν εύθύνη τής ίστορίας. Η πρώτη φυλάγει τούς νεκρούς της καί κρύβεται πίσω άπό μιά λυτρωτική αύτοπάτη γιά νά ξεχάσει. Η δεύτερη τυραννιέται άπό νωπές μνήμες, έφιάλτες καί τύψεις. Η νεώτερη, άν καί παραμελημένη σέ κατάσταση άνώριμου παιδιού άπό τή σιωπή τών προηγούμενων δύο, δέν μπορεί νά άποφύγει τόν καταρράχτη τής ίστορικής ένημέρωσης καί παίρνει κι αύτή τό μερίδιο τής ένοχής πού τής άναλογεί. Τό καθοριστικό πλαίσιο καί οί συγκεκριμένες κοινωνικές προεκτάσεις τών μονόπρακτων σημαδεύονται ύπαινικτικά καί δέν περιορίζουν τό έργο σέ όρια ήθογραφίας. Τά προβλήματα καί οί σχέσεις πού θίγονται προεκτείνονται σέ καθολικές καταστάσεις, γεγονός πού έξασφαλίζει τή θεατρική του διαχρονικότητα καί παγκοσμιότητα.

Τό μετακατοχικό «σόκ»

Άπό άποψη φόρμας, ή Λούλα Άναγνωστάκη γράφει σέ ποιητική πρόζα όργανωμένη σέ διαλόγους, πού τούς διακόπτουν μεγάλοι μονόλογοι. Η γενιά τής Κατοχής μιλάει σέ χαμηλό τόνο, μέ ύφος ένοχης έκμυστήρευσης. Άντίθετα, τά νέα παιδιά έκφράζονται ζωηρά καί αίσιόδοξα, πίσω όμως άπό τή φυσιολογική τους ζωντάνια διαφαίνεται ή άποδοχή μιάς έπίπεδης άνοχιάς, πού όφείλεται στήν έλλειψη άξιών. Ό μύθος άποφεύγει σαφείς άναφορές σέ συγκεκριμένα γεγονότα καί κατά λογοτεχνική συνέπεια κινείται σέ ένα δεύτερο μεταφυσικό έπίπεδο φορτισμένο νύξεις, όνειρα, έφιάλτες καί τραγικές άναμνήσεις, τό όποίο ό θεατής καλείται νά άποκρυπτογραφήσει. Η συγγραφέας, μέ αίσθητές τίς έπιρροές άπό τήν παγκόσμια δραματουργία, καταρθώνει μέ τό πρώτο της αύτό έργο νά τίς άφομοιώσει καί νά τίς συγχωνεύσει στό προσωπικό της κλίμα.

Τό κλίμα αύτό τό συνθέτει ή άκροβασία της στά σύνορα λογικής - παράλογου, πραγματικότητας καί φαντασίας. Δέν πρόκειται γιά τεχνική ύφους, άλλά γιά άνεξάρτητο ποιητικό ύφος, τό δικό της ύφος, καί τήν ίκανότητα νά μεταδίδει τά άτομικά της βιώματα, τίς ψυχολογικές της παρατηρήσεις καί τήν άνθρώπινη σύμπνοιά της μέσα άπό τίς θαμπές όμίχλες τής ποιητικής της άντίληψης. Η Άναγνωστάκη δέν μεταφέρει γεγονότα σέ ποιητικό χώρο, άλλά μπάζει τήν ποίηση στά καθημερινά γεγονότα, «βιώνει» ή ίδια ποιητικά, γι' αύτό ή δυνατή άτμόσφαιρα τών μονόπρακτων κάνει πλήρη κατοχή στή συνείδηση καί τήν εύαισθησία τού θεατή.

Τό ποιητικό της κλίμα τό χαρακτηρίζει έλλειψη σκηνικής δράσης. Στή θέση της έχουμε ψυχολογικές διαφοροποιήσεις τών άνθρώπων οί όποίες άποκαθιστούν τή δράση καί πραγματοποιούνται μέ μαεστρία ψυχογραφικού «θρίλλερ». Από τά πρώτα αύτά μονόπρακτα άποκαλύπτεται ή εύκολία τής συγγραφέως νά δημιουργεί ύποβλητική άτμόσφαιρα, χωρίς νά τήν καταχράζεται.

Τό αίσθημα τής μοναξιάς τών άτομικών καταφύγιο λύτρωσης καί ή άδυνησή τάση φυγής των νέων είναι άλλα δυό στοιχεία τού κλίματος τού έργου, δηλώνουν τή βιαιη διάσταση τών δύο γενιών, καί προεκτείνουν εικονογραφούν ρεαλιστικά τήν κατάσταση τού κοινωνικού μας χώρου μετά τόν πόλεμο.

Οί έξωτερικές συγκρούσεις είναι λίγες καί περιορίζονται στό νά έκφράσουν άντιθέσεις διάθεσης ή νοοτροπίας. Τό χώρο φορτίζουν βασικά οί ψυχολογικές συγκρούσεις πού δηλώνονται άνεπαίσθητα ή έξυπακούονται. Αύτές κυριαρχούν καί συμβάλλουν δραματικά στό όλο κλίμα.

Ο έσωτερικός λυρικός παλμός τής Λούλας Άναγνωστάκη δίνει στό έργο τό μουσικό ρυθμό ποιητικής σύνθεσης. Έχουμε ένα έργο αύστηρά προσωπικού ύφους, πού δέν έξαπέρτει σέ συναισθηματικό παραλήρημα, άντίθετα παράγει καθαρό άντικειμενικό θεατρικό άποτέλεσμα.

Η συγγραφέας μέ ύφος συγχρονης Κασσάνδρας, στέκεται άπελπισμένη πάνω άπό τά έρείπια τής πρόσφατης ίστορίας μας καί άνίκανη νά χρησιμοποιήσει, έκπέμπει τό φρικτό άδιέξοδο καί τό προσωπικό της μαρτύριο. Τό τυραννικό μαρτύριο τής ποιητικής εύαισθησίας πού άπορρόφησε τά πάντα.

Τό έργο δέν άνήκει στό «κύκλωμα» τού εύπεπτου θέατρου πού είμαστε συνηθισμένοι. Απαιτεί θεατή - δέκτη, γι' αύτό καί τό καταπιάνουν στά έργα γιά «μυημένο» άκροατήριο. κι άς είναι λαϊκός καί πανανθρώπινος ό προβληματισμός του.

Έμείς οί Έλληνες είμαστε, στόν τομέα αύτό, άνεκδιήγητοι. Προθυμότερα έξοικειώνουμε τόν Έλληνα θεατή στό κλίμα ένός Μπρέχτ, ένός Ίονέσκο ή ένός Τένεσυ Ούίλιαμς παρά ένός δικού μας δραματουργού, πού τουλάχιστο ή «σημαντική» του βγαίνει μέσα άπό ελληνικό χώρο καί ελληνικά βιώματα.

Η ΦΡΟΝΤΙΔΑ καί ή σοβαρή μελέτη της «Ιλίθης» άπό τήν Πειραματική Σκηνή τής «Τέχνης» ένεργεί σχεδόν σάν άποκατάσταση γιατί τό έργο δέχτηκε στά πρώτα του βήματα τά έχθρικά πυρά τής έλληνικής κριτικής, ή όποία είχε βαλθεί τότε μανιωδώς νά άνακαλύψει όλες τίς «ξενικές έπιρροές» του, παραμελώντας τά μεγάλα του προσόντα, τήν εύθραυστη ποιότητά του καί τή νέα τεχνική ποιητικού θεάτρου πού είσάγονταν στόν Ελληνικό χώρο.

Ο Νίκος Χουρμουζιάδης «μπόλιασε» μέ τήν ποίηση τού λόγου της Λ. Άναγνωστάκη τήν κίνηση καί τίς χειρονομίες τών ήθοποιών. Διατήρησε τίς ψυχολογικές διακυμάνσεις τού διαλόγου στό ρυθμό καί τήν ένταση πού άπαιτούνταν, καί έξάντλησε όλη τήν ποιητική γκάμα καί τίς άφηρημένες του άποχρώσεις, χωρίς νά προκαλέσει άλλοιώσεις στήν πραγματικότητα καί τήν είλικρίνεια τών χαρακτήρων. Άντίθετα έπέμεινε στήν όλική του ύπόσταση καί είχαμε στιγμές ζεστά άνθρώπινες καί οίκείες. Τέλος, ή φωνή της συγγραφέως ταυτίστηκε μέ τήν προσωπική του συγκίνηση καί τίς βιωμένες άναμνήσεις του, κι αύτό τό γεγονός φάνηκε άπό τήν αίσθαντικότητα πού άνάβλυζε τό σύνολο της παράστασης.

— Στή «Διανυκτέρευση» έπαιξαν οί ήθοποιοί Γιάννα Τσάκου, Λένα Κουρούδη καί Νίκος Σεργιαννόπουλος. Η Γιάννα Τσάκου «έβρισκε καί έχανε» τό γέρικο ύφος τού ρόλου, έχανε» τό γέρικο ύφος τού ρόλου, **Η Λένα Κουρούδη τόνισε κάπως** τό

— Στήν «Παρέλαση» έπαιξαν ή Καριοφυλλιά Καραμπέτη καί ό Χρήστος Αρνομάλλης. Η πρώτη, στό ρόλο τού κοριτσιού πού γεμίζει τό «κενό» πλέκοντας, ήταν λίγο άχρωμη καί παράτονη ποιητικά, εύτυχώς όμως «ύπάκουσε» τέλεια στήν δραματική κορύφωση τού τέλους. Ο Χρήστος Αρνομάλλης, παρά τό εύαίσθητο παίξιμό του καί τά καθαρά ύποκριτικά του προσόντα δυσκολεύτηκε νά ξεπεράσει τήν ίδιορρυθμία τής σκηνικής του έμφάνισης, ύπαίτιος όπωσδήποτε στάθηκε καί ό ρόλος τού νεαρού «παιδιού» πού άπαιτούσε μεγάλη κινητικότητα καί τρεχαλητά.

Σκηνοθετημένη μέ καλλιτεχνική πνοή ή στιγμή τής «άφύπνισης» τών δύο παιδιών όταν έπιτίθεται ή άπειλή πάνω στήν άθωότητά τους.

Η παράσταση σάν σύνολο, παρά τό σκοτεινό καί έφιαλτικό της κλίμα, μέ τόν θαυμάσιο ποιητικό της ρυθμό, τίς διαδοχικές άποκαλύψεις καί τίς ψυχολογικές διαφοροποιήσεις τών προσώπων, μπόρεσε νά κρατήσει τό ένδιαφέρον τού θεατή άμείωτο μέχρι τό τέλος. Η συνεργασία της μουσικής τού Γιάννη Μπαρούτα στή «Παρέλαση» είχε δραστική λειτουργικότητα. Απλό καί μέ τό ένδεδειγμένο παραδοσιακό ύφος τό μουσικό μοτίβο της Καριοφυλλιάς Καραμπέτη.

Θεάτρικα
28/3/80
6.2